

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

економічної теорії

на тему:

«Ринок пшениці в Україні та світі: тип, структура, сучасний
стан та перспективи розвитку»

Студентки 2 курсу групи ФО-21

Йосипів О. П.

Науковий керівник:

доц., к.е.н.

Возьний К. З.

Національна шкала _____

Кількість балів

Оцінка ECTS _____

Тернопіль – 2017 р.

План

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади та особливості формування ринку пшениці в Україні та світі.

Розділ 2. Оцінка основних тенденцій та аналітика розвитку зернового ринку.

Розділ 3. Прогнози світових і національних тенденцій зернових ринків: варіативні оцінки.

Висновки

Список використаних джерел

Зміст

Вступ	4
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади та особливості формування ринку пшениці в Україні та світі	6
Розділ 2. Оцінка основних тенденцій та аналітика розвитку зернового ринку	9
Розділ 3. Прогнози світових і національних тенденцій зернових ринків: варіативні оцінки	14
Висновки	17
Список використаних джерел	19

Вступ

Актуальність дослідження. Пшениця є однією із найбільш поширених сільськогосподарських культур України та світу, яка поступово прогресує. В Україні кліматичні умови та значна кількість чорноземів сприяють отриманню зерна у великих кількостях. З огляду на вище сказане, пшениця користується сталим попитом на внутрішньому і зовнішньому ринках. Україна є одним з основних експортерів зерна в Європі. Ціни на пшеницю стрімко зростають. У свою чергу це забезпечує відшкодування понесених витрат і дає можливість в подальшому розвивати виробництво цієї культури. Виробництво зерна займає провідну роль в агропромисловому комплексі України.

Від рівня ефективності розвитку ринку пшениці залежить добробут населення держави, значні експортні можливості країни. Таким чином, чим ефективніше є розвиток ринку, тим вищі гарантії національної продовольчої безпеки. Пшениця на світовому ринку є головною продовольчою культурою, яку населення Землі найбільше потребує. Культура користується попитом у багатьох країнах світу (більше 80 країн).

Останнім часом виробництво достатньої кількості зерна набуває актуальності не тільки для забезпечення внутрішніх потреб держави, а й для того, щоб зміцнити позиції України на світовому ринку.

Актуальним є те, що головним напрямом зовнішньоекономічної політики України є експортний потенціал зерно-продуктового підкомплексу, оскільки значну кількість зерна наша держава продає на зовнішній ринок.

Україна є найбільш основним експортером ринку зерна. Беручи до уваги війну на Донбасі, зерно (зокрема, пшениця) займає місце провідного товару України, що йде на експорт.

Мета курсової роботи – дослідження сучасного стану ринку пшениці в Україні та світі та з'ясування шляхів його ефективного функціонування.

Щоб досягнути поставленої мети необхідно вирішити **наступні питання**:

- дослідити сучасний стан ринку пшениці в Україні та світі;
- розкрити сутність та особливості функціонування ринку пшениці;
- оцінити основні тенденції та аналітику розвитку зернового ринку;

- з'ясувати шляхи ефективного функціонування ринку пшениці;

Об'єктом дослідження є сукупність теоретико-методологічних особливостей формування національного та світового ринку пшениці.

Предметом дослідження курсової роботи є світовий ринок пшениці та ринок пшениці в Україні.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади та особливості формування ринку пшениці в Україні та світі.

Для дослідження ринку зерна (зокрема, ринку пшениці) необхідно, насамперед, визначити походження терміну «ринок зерна».

Відповідно до ст.1 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні», «ринок зерна – це система товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням». [6].

Пшениця – найбільш важливий сільськогосподарський об'єкт світової торгівлі (більше 60% експорту зернових культур станом на друге півріччя 2016 р.).

У сучасних умовах виробництво зерна зосереджується у розвинутих країнах. Більшість країн, які розвиваються, не в змозі опрацювати питання стосовно зернових культур та вимушені йти на великомасштабну купівлю зерна. Таким чином, зростає світовий ринок збуту зерна.

Проблемами ринку зерна займалися такі науковці, як: І. Кузнєцова «Ринок зерна України: тенденції та стратегічний вектор розвитку», М. Мелешко «Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів ринку зерна», О. Лавринчук «Перспективи розвитку ринку зерна України», О. Кондратюк «Кон'юнктура ринку зерна в Україні» та інші. В основі праць вище перелічених науковців розробляється вирішення багатьох питань, які стосуються розвитку ринку зерна та тих питань, що формують національні економічні пріоритети України.

Як зазначалося вище, зернова промисловість в Україні є найбільш важливою складовою частиною агропромислового комплексу. Виходячи з цього твердження, зерно і кінцева зернова продукція мають досить велике значення для країни. Відомо, що в Україні потреби у харчуванні хлібом становлять майже 40%.

Умови зернового ринку змушують виробників товару вдосконалити структуру зернового виробництва, щоб розширити найбільш ефективні зернові

культури. Суть самої проблеми полягає, насамперед, у тому, щоб зосередити матеріально-технічні та фінансові ресурси на галузях, що здатні до конкуренції.

Останнім часом, Україна заявила про свої зернові можливості на зернових ринках Північної Африки, Іспанії, Близького Сходу. При цьому витіснила традиційних постачальників зернової продукції в цих регіонах. Таким чином, Україні вдалося здійснити досконалу революцію на міжнародному зерновому ринку, при цьому запропонувала встановити світові ціни від Мексиканської затоки до Чорноморського басейну.

Основною характеристикою сучасного розвитку світового ринку зерна є великі обсяги виробництва зерна (зокрема, пшениці) у країнах, які розвиваються.

Експерти консультативної групи Всесвітнього банку прогнозують, що спостерігається можливе досить велике збільшення обсягів виробництва зерна у країнах Африки та Азії. Також експерти вважають, що це супроводжуватиметься посиленою конкуренцією на даному сегменті світового ринку.

Звертаючи увагу на те, що відбувається сьогодні, досить актуальним є те, що досліджуються можливості України як зернового виробника серед країн ЄС. Одночасно з початком нового етапу розвитку сільського господарства, Україна стала одним з провідних виробників і експортерів зернових культур у світі, значного поширення серед яких має пшениця.

Одним із операторів на національному аграрному ринку є ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ПАТ «ДПЗКУ»), яке було засноване 11 серпня 2010 року. Основними напрямками діяльності товариства є торгівля (закупівля і експорт зерна), переробка (виробництво круп, пластівців, борошномельної продукції, комбікормів та мюслів), послуги елеваторів, портова перевалка та логістичні послуги. На підприємстві працює майже 5000 осіб. До складу ПАТ «ДПЗКУ» входить 55 філій, підприємство співпрацює з двадцятьма регіонами.

Основними завданнями ПАТ «ДПЗКУ» є:

- створення та покращення іміджу України як провідної держави на сільськогосподарських ринках;
- ефективне управління активами держави;
- введення нових технологій та покращення потужностей корпорації із зберігання зерна, транспортної та портової інфраструктури.

Можна сказати, що вітчизняний ринок зерна досі знаходиться на етапі становлення, при цьому маючи досить високий розвиток і потенціал. У 2002 р. було прийнято Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні», у якому було визначено пріоритетність зернового виробництва [4, с.232].

Розділ 2. Оцінка основних тенденцій та аналітика розвитку зернового ринку.

За останні 5 років Україна зміцнила свою роль на міжнародному аграрному ринку і знаходиться у світовій десятці серед країн-виробників зерна. Україна є лідером щодо виробництва насіння соняшника та експорту соняшникової олії. Наша держава ввійшла в трійку лідерів з експорту зерна, в цьому випадку вона поступається лише США та ЄС.

За прогнозами експертів, у 2017 р. в Україні виробництво пшениці становитиме 25 млн т (це на 4% менше, ніж у попередньому році). Про це повідомляє AgroPortal відповідно до прогнозів продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO).

Відповідно до даних профільного міністерства, Україна в 2015/16 маркетингових роках продала приблизно 39,5 млн т зерна (17,4 млн т пшениці). На графіку (рис. 1, 2) зображено динаміку виробництва зернової продукції протягом останніх 16 років. За даними Держстату України, інфографіка показує, що, в порівнянні з 2011 роком, у 2012 році знизилася на 5.9 ц/га. Починаючи з 2013 року урожайність поступово збільшується і це дає змогу Україні продавати більшу кількість зерна пшениці на світовий ринок.

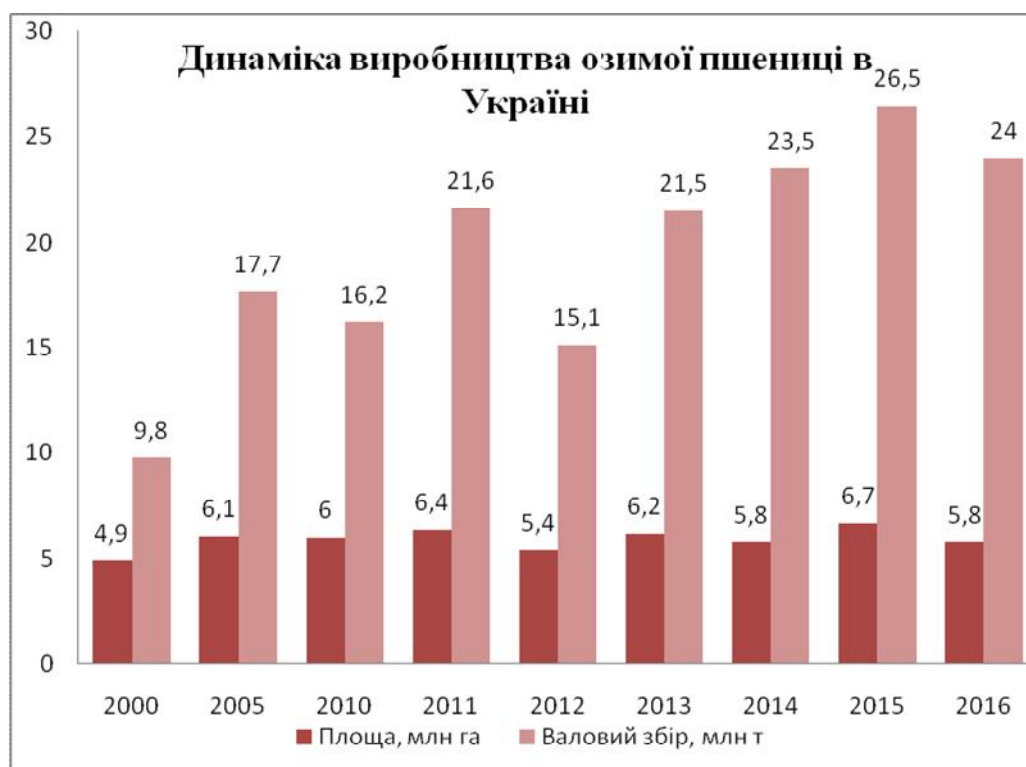

Рис. 1. Динаміка виробництва озимої пшениці в Україні.[5]

Рис. 2. Урожайність озимої пшениці в Україні. [5]

Станом на 1. 03. 2017 р. Українська Зернова Асоціація (УЗА) провела аналіз балансів попиту і пропозиції основних видів продовольчих ресурсів. За даними проведеного аналізу стало відомо, що відповідно до попередніх показників Держстату, у 2016 році врожай зернових в Україні становив майже 66 млн т (це на 9,7% вищий показник, ніж під час попереднього сезону).

За даними УЗА, пшениці було зібрано 26 млн т (що на 1,8 % менше, у порівнянні з 2015 роком), ячменю – 9,4 млн т (на 13,8 % більше), кукурудзи – 28 млн т (на 19,9% більше). Внутрішній ринок має попит на зерно в розмірі 24, 4 млн т. З цієї суми буде спрямовуватися майже 6 млн т на продовольчі потреби.

УЗА провела оцінку експортних можливостей та виявила, що загалом експорт було оцінено у 43,7 млн т. З цієї суми пшениця складає 16,5 млн т, ячмінь – 5,3 млн т, кукурудза – 20,9 млн т.

За даними митної статистики Україна в липні-серпні 2016 року віддала на експорт 30 млн т зерна та продуктів його переробки. Дана цифра вказує на те, що це на 9,3% більше, ніж за цей самий період у 2015 році. У загальному обсязі експорту вивезена пшениця складає 14 млн т (на 15,7% більше), ячмінь – 4,7 млн т (на 18,6% більше), кукурудза – 11 млн т (залишається приблизно на рівні з попереднім періодом).[1]

Найбільш ключовими споживачами українського зерна все ще залишаються країни Азії та Африки: пшениця – Індонезія, Індія; ячмінь – Лівія, Саудівська Аравія; кукурудза – Китай, Єгипет.

Зернові культури, зокрема пшениця, є основною культурою не тільки в Україні, а й у світі, виробництво якої має сталу тенденцію до зростання. За прогнозами Міністерства сільського господарства США (USDA), світове виробництво пшениці у 2016/17 маркетинговому році становитиме близько 727 млн т, що у порівнянні з 2015/16 МР знизиться майже на 1%. У 2015/16 МР світове виробництво пшениці становило 734 млн т, що на 1% було вище, ніж в 2014/15 МР. Так званому збільшенню виробництва посприяло утримання врожайності на досить високому рівні. Як бачимо на графіку (рис. 3,4), впродовж останніх трьох сезонів врожайність не опускалась нижче 3,3 т/га, і у цьому році також прогнозується збір урожаю у розмірі 3,3 т/га [11].

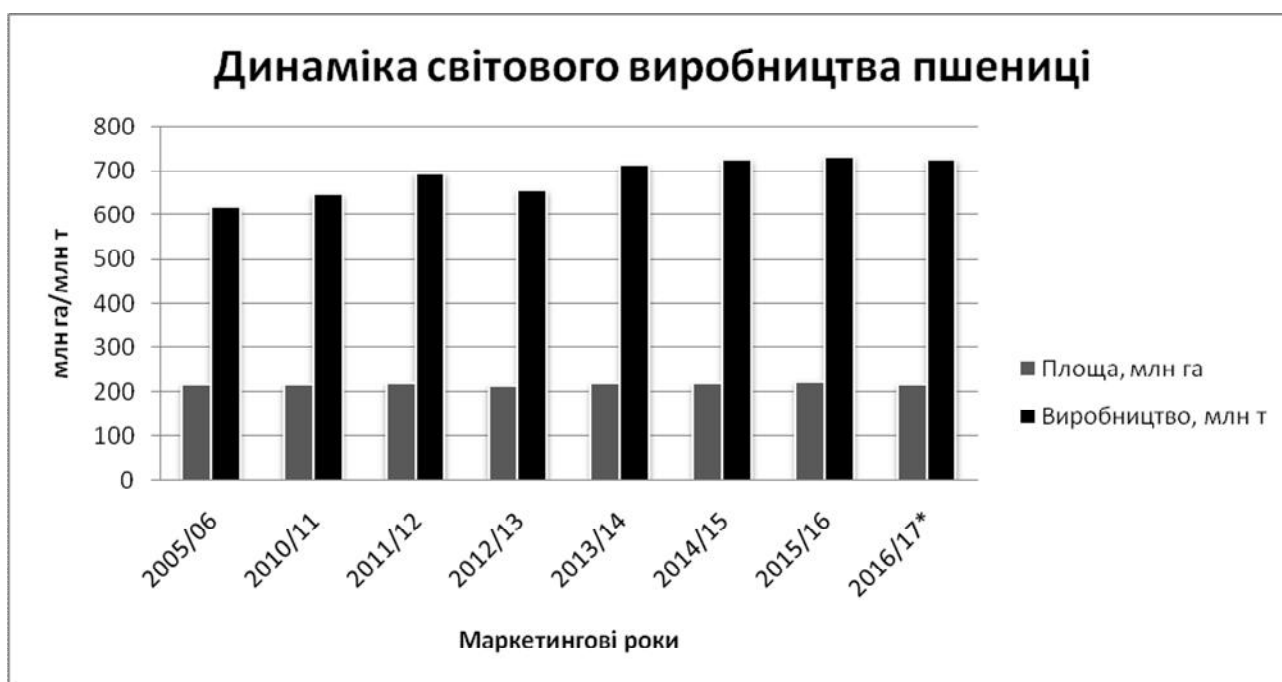

Рис. 3. Динаміка світового виробництва пшениці [11].

Рис. 4. Світова врожайність пшениці [11].

Із збільшенням виробництва пшениці одночасно збільшувалось і її споживання. Впродовж останніх трьох маркетингових років спостерігається позитивна тенденція до надходження і споживання зерна. За даними USDA, світове споживання пшениці у 2015/16 МР становило 708 млн т. У порівнянні з 2014/15 МР це більше на 3 млн т [11]. На графіку (рис. 5) представлено динаміку світового споживання пшениці.

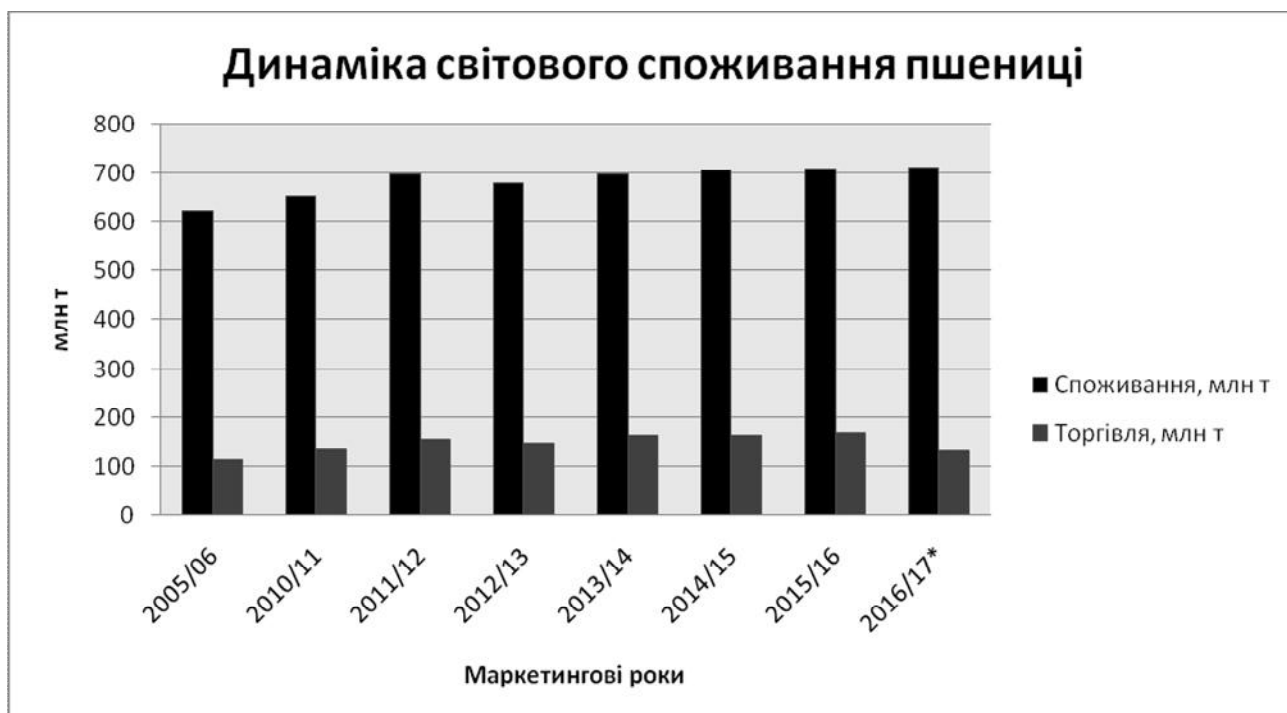

Рис. 5. Динаміка світового споживання пшениці [11].

Середні показники врожайності пшениці на різних материках відрізняються. Посушливі чи холодні райони є менш сприятливими для

вирощування пшениці, в той період як клімат країн Центральної і Північної Європи дозволяє зібрати більший врожай.

Внаслідок зростання обсягів вирощування пшениці зростає і світова торгівля. На рис. 6 наведено структуру світового експорту пшениці у 2015/16 маркетинговому році. На графіку бачимо, що найбільшим експортером зерна був ЄС.

Рис. 6. Структура світового експорту пшениці [11].

Розділ 3. Прогнози світових і національних тенденцій зернових ринків: варіативні оцінки.

Станом на 6 квітня 2017 року відбулося зменшення попиту на пшеницю на зовнішньому ринку, водночас збільшився попит на внутрішньому ринку. Ринок зерна в Україні вже почав прогнозувати обсяги врожаю у 2017 році. Відбулося послаблення встановлення ціни європейської пшениці на Euronext за рахунок сприятливих погодних умов в ЄС і перспектив доброго врожаю в новому сезоні.

Щодо експорту зерна України – ціна пропозиції залишається стабільною. За рахунок спаду світової ціни на пшеницю спостерігається зменшення цін попиту на світовому ринку і на українську пшеницю. Оператори ринку відмічають, що відбувається зменшення активності імпортерів, а це в свою чергу впливає на ціни. Експерти, враховуючи низьку пропозицію на внутрішньому ринку, зазначають стабільність ціни на закупівлю на внутрішньому ринку пшениці.

Згідно прогнозів експертів передбачається збільшення об'ємів експорту 1,5 млн т, тобто це становитиме 41 млн т. За рахунок такого збільшення буде досягнуто успіхів у продажі українського зерна на світовому ринку.

Прогноз структури експорту пшениці у 2016/17 МР

Рис. 7. Прогноз експорту пшениці. [11]

Через війну на Донбасі зерно займає місце ключового експортного товару нашої країни. Керівник аналітичного департаменту Консалтингової агенції «ААА» Марія Колесник розповіла, в 2016 році був той стан, коли у світі були великі надлишки як пшениці, так і кукурудзи [9].

Микола Верницький, директор консалтингової компанії «ПроАгро», зазначив: «Ключовими факторами впливу в 2016 році на АПК були девальвація, держава, позитивні тенденції на світовому ринку, висока прибутковість переробки і торгівлі рослинним маслом» [3].

Українські зернові сільськогосподарські асоціації зібрали рекордний урожай зернових у 2016 році. За оцінками Мінагропроду обсяг урожаю складає 64,2 млн т, що перевищує обсяг урожаю в 2015 році на 4 млн т. У 2016/17 МР прогнозується збільшення обсягів вирощування зерна.

Для зернового ринку України конкуренція з Росією за ринки збуту призвела до того, що наша держава активно почала шукати нових клієнтів на свою аграрну продукцію. За рахунок цього зріс експорт пшениці в Індію. Учасники ринку визначили, що агропромисловий комплекс України все ще залишається найбільш привабливою галуззю економіки України.

У 2016/17 МР світовий обсяг торгівлі фуражними зерновими прогнозується на рівні 171,5 млн т. Цей показник є на 4,5% менше, ніж у 2015/16 МР, що обумовлено зменшенням китайського імпорту ячменю.

Прогноз торгівлі пшеницею є більш оптимістичним. Передбачається рекордне збільшення обсягу до 158,5 млн т. Це перевищує показники 2015/16 МР на 0,8%. Такому прогнозу посприяли Марокко та країни Азії, які підвищили свій рівень імпортного попиту [7].

За прогнозами експертів, в Україні обсяги споживання зернових на 2016/17 МР збільшились на 10 млн т та склали 2,555 6 млрд т. Цей показник перевищує обсяги споживання у 2015/16 МР на 1,3%.

Для ефективного функціонування ринку зерна України економічна політика держави повинна забезпечувати виконання нижче наведених дій:

- ✓ вкладення інвестицій для покращення технічного забезпечення у виробництві та зберіганні зерна;
- ✓ удосконалення зерносховищ, збільшення їхнього об'єму;
- ✓ забезпечення виробників якісними добривами;
- ✓ покращення системи кредитування виробників;
- ✓ збільшення субсидій в аграрну сферу;
- ✓ налагодження взаємозв'язків між виробниками та експортерами зерна за допомогою створення і розвитку неурядових організацій та асоціацій;
- ✓ оновлення технічної бази збиральної техніки [10, с.169].

О. Лавринчук у своїй праці «Перспективи розвитку ринку зерна України» запропонував деякі основні напрями аграрної політики з приводу створення сприятливих умов для функціонування ринку зерна. Зокрема, він вважав, що має бути створена система моніторингу та прогнозування ринку. О. Лавринчук стверджував, що політика в аграрній сфері повинна стимулювати ринковий попит та пропозицію на зерно, формувати необхідну законодавчу та нормативно-правову базу [8].

Висновки

Проведені дослідження доводять, що сучасний стан ринку зерна в Україні характеризується тим, що наша держава, зважаючи на війну на Донбасі, не має сталих покупців українського зерна. Це пояснюється тим, що Україна веде боротьбу з Росією за ринки збуту. Таким чином, держава шукає нових експортерів на даному сегменті ринку. Також, можна сказати, що нестабільність цінової ситуації на ринку зерна пов'язана із штучним стримуванням цін на зерно в умовах зростання цін на паливо, добрива, засоби захисту рослин тощо.

В свою чергу світові ціни на зерно виростили та є зафіксованими на новому рівні. Прогнозується, що у найближчі роки спад цін неможливий. Зважаючи на такі умови відсутності торговельних обмежень сприятливі ціни на зерно будуть стимулювати збільшення обсягів його виробництва, яке є необхідним як для експорту, так і для задоволення потреб у зерні всередині країни.

Україні необхідно поступово зміцнювати свої позиції на світовому ринку зерні і для ефективного розвитку і функціонування цього ринку потрібно:

- ✓ підвищити конкурентоспроможність зерна України, тобто це підвищення має відбуватися за рахунок оптимізація кількісних, якісних і комерційних втрат у зерновому секторі;
- ✓ створити потрібні запаси продовольчої пшениці, які не сприятимуть розвитку спекуляцій на ринку хліба;
- ✓ управляти продажами зернової продукції на світовому ринку з метою збільшення валютних надходжень в державу;
- ✓ надати умови, при яких виробник зможе реалізувати зерно за ринковими цінами як на зовнішньому ринку, так і на внутрішньому;
- ✓ запровадити програми, які будуть стимулювати розвиток переробної промисловості України.

Отже, з вище переліченого можна сказати, що для подальшого функціонування і розвитку ринку зерна Україна має потребу в: упорядкуванні

зв'язків між різними елементами технологічного процесу виробництва зерна; підвищенні ефективності виробництва; державній підтримці розвитку товаровиробників; забезпеченні виробництва якісного продовольчого зерна, види якого визначаються попитом і пропозицією.

Список використаних джерел

1. БАЛАНСИ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ ОСНОВНИХ ВИДІВ ПРОДОВОЛЬЧИХ РЕСУРСІВ СТАНОМ НА 01.03.2017 РОКУ [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://uga-port.org.ua/balansy-zerna/balansy-mrg/balansi-popitu-propozits-osnovnikh-vid-v-prodovolchikh-resurs-v-stanom-n-5>.
2. Восьний, К. З. Розвиток альтернативних форм господарювання на селі (на прикладі селянських (фермерських) господарств Тернопільської області) / К. З. Восьний, А. М. Стельмащук // Економіка АПК. – 1996. – № 8. – С. 17-23.
3. Головні події 2016, їх вплив на АПК. Перспективи 2017 [Електронний ресурс] // Agravery. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://fenix-agro.com/opinion/75>.
4. Голота А. С. Проблеми та перспективи розвитку національного ринку зерна / А. С. Голота // Інноваційна економіка. - 2013. - № 3. - С. 232-235 . - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_3_54.
5. Держстат України, 2016 рік.
6. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні».
7. Зростання світового споживання зернових в 2016-2017 [Електронний ресурс] // ТД "Соєвий вік". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.td-sv.com/w-c-c/>.
8. Лавринчук О. В. Перспективи розвитку ринку зерна України / О. В. Лавринчук. // Облік і фінанси АПК. – 2011. – №3. – С. 144–151.
9. Ринок зернових та олійних: стан та перспективи в Україні та світі [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://aaa-agro.com/events/11510.html>.
10. Саранчук А. О. ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА СТРУКТУРУ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЙОГО СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ / А. О. Саранчук. // Вісник Запорізького національного університету. – 2014. – №2. – С. 169.

11. U.S. Department of Agriculture [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.usda.gov/>.